

Plan B za Slovenijo – mreža nevladnih organizacij za trajnostni razvoj
koordinator
Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj
Trubarjeva 50
1000 Ljubljana

In

Mreža za prostor – mreža nevladnih organizacij za trajnostno in vključujoče urejanje prostora
koordinator
IPoP
Tržaška 2
1000 Ljubljana

Ministrstvo za okolje in prostor
Dunajska 48
1000 Ljubljana

Ljubljana, 1.12.2016

Zadeva: Predlog za povečanje namenskih sredstev za varstvo okolja in urejanje prostora in boljše financiranje nevladnih organizacij s teh področij

Nevladne organizacije v mreži Plan B za Slovenijo in Mreži za prostor že dolgo spremljamo delovanje Ministrstva za okolje in prostor (v nadaljevanju MOP), si prizadevamo za njegovo učinkovito delovanje ter podporo nevladnim organizacijam s tega področja, katerih delovanje predstavlja ministrstvu komplementarni vidik varstva okolja in prostora. Zaradi dolgo trajajoče situacije permanentne podhranjenosti ministrstva ob hkratnem večanju obsega delovanja in nadzora menimo, da bi se moralo več sredstev, ki se zbirajo zaradi onesnaževanja okolja in degradacije prostora vračati nazaj v sektor, da ta lahko poveča svojo učinkovitost varstva in nadzora. Pri tem nevladne organizacije lahko veliko pripomoremo, kar smo že doslej izkazovale s svojim delovanjem, stabilnejše delovanje ministrstva pa bo omogočalo tudi njegovo stabilnejšo podporo nevladnim organizacijam. V tem smislu podajamo naslednje predloge, ki jih v nadaljevanju tudi argumentiramo.

Ministrstvu predlagamo, da se potem, ko predloge preuči, z nami sestane. V primeru podpore predlogom, se bomo s tistimi, ki zadevajo Ministrstvo za finance, obrnili tudi na njih in na združenja občin.

1. Predlogi za povečanje namenskih sredstev za delovanje ministrstva:

1.1. Sredstva Podnebnega sklada se povečajo z deležem (v višini 10%) zbranih dajatev za emisije CO₂ po Uredbi o onesnaževanju zraka z emisijo ogljikovega dioksida.

1.2. Za trajnostno rabo prostora se ustanovi proračunski sklad (Prostorski sklad), v katerega se steka 30% dajatve za uzurpacijo in degradacijo prostora. Namen sklada je sofinanciranje ukrepov trajnostnega urejanja prostora ter zmanjševanja degradacije prostora. Za upravljanje Prostorskega sklada je pristojno MOP. 50% dajatve prejmejo kot doslej občine, kjer je prišlo do uzurpacije oziroma degradacije. Te so dolžne 30 % prejetih sredstev nameniti izvajanju ukrepov trajnostnega urejanja prostora in zmanjševanju degradacije prostora.

2. Predlogi za podporo nevladnim organizacijam s področja okolja in prostora:

2.1. Za delovanje nevladnih organizacij v smeri zmanjševanja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje se nameni 5% sredstev Podnebnega sklada.

2.2. Za sredstva podnebnega sklada lahko kandidirajo nevladne organizacije s področja okolja, narave, prostora, energije, prometa, globalnega učenja.

2.3. MOP 30% sredstev Prostorskega sklada nameni za ukrepe trajnostnega urejanja prostora in zmanjševanje degradacije z javnimi razpisi, ki so dostopni za vse osebe zasebnega prava (tudi nevladne organizacije, predvsem s področja prostora na lokalni ravni).

2.4. Občine 30% namenskih sredstev prejetih iz naslova nadomestila z uzurpacijo in degradacijo prostora namenijo za ukrepe trajnostnega varstva in urejanja prostora in zmanjševanje degradacije prostora z javnimi razpisi, ki so dostopni za vse osebe zasebnega prava (tudi za nevladne organizacije s področja prostora).

2.5. MOP mora realizirati pogodbe z društvi, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave v skladu z 2. odstavkom 138. člena Zakona o ohranjanju narave.

2.6. Finančna postavka Ministrstva za okolje in prostor Ozaveščanje in promocija – Podporne dejavnosti na področju okoljske politike naj se v višini 50% delijo z javnimi razpisi za področje okolja in področje prostora, ki so dostopni tudi za nevladne organizacije.

2.7. Do leta 2020 naj MOP postopno povečuje sredstva projektnega sofinanciranja na 1% proračuna MOP.

2.8. Vse financiranje okoljskih in prostorskih nevladnih organizacij, kolikor gre za trajnostni razvoj (tudi sofinanciranje programov po 2. točki 1. odstavka 147. člena Zakona o varstvu okolja) naj se vodi preko Eko sklada.

2.9. (Ponovno) vzpostaviti večletno programsko financiranje nevladnih organizacij in pri razpisih ločevati področje okolja in prostora ter nevladne organizacije s statusom v javnem interesu in ostale nevladne organizacije ter razpise prilagoditi za večje in manjše organizacije.

2.10. Zagotoviti nadaljnje financiranje Okoljskega centra in delovanja Info točke.

2.11. V kolikor ne bo prišlo do ustanovitve sklada za nevladne organizacije iz preostanka sredstev donacij iz 0,5 odstotka dohodnine MOP zagotovi sredstva za sofinanciranje lastne udeležbe vseh podprogramov LIFE projektov.

Obrazložitev:

K predlogom pod 1.:

Okoljska zakonodaja obsega polovico zakonodaje EU (okoli 400 direktiv in uredb) ter vpliva na nacionalno zakonodajo v tej meri, da oblikuje 80 do 90 % nacionalne okoljske zakonodaje (na nacionalni ravni je okoli 700 predpisov s področja okolja in prostora). EU sicer ne predpisuje prostorskega načrtovanja, vendar sta prostorsko načrtovanje in varstvo okolja neločljivo prepletena ter je prostorsko načrtovanje dejansko glavni vzvod varstva okolja in s tem pomemben regulator zmanjševanja podnebnih sprememb in njihovih posledic. Tudi s stališča postopkov ugotavljanja kršitev prava EU, ki jih Evropska komisija vodi zoper Slovenijo, se polovica teh postopkov vodi na področjih, ki se nanašajo na okolje in prostor. To jasno kaže, da gre za vsebinsko obsežno področje, ki je kompleksno urejeno tako na mednarodni, EU in nacionalni ravni, zato za obvladovanje materije ter situacije v naravi in prostoru terja močan okoljsko-prostorski sektor.

Po opažanju nevladnih organizacij MOP že v preteklosti ni imelo dovolj kapacitet za obvladovanje vseh zakonsko določenih nalog. V letu 2013 je prišlo do ukinitve tega ministrstva, pri čemer je področje okolja prešlo pod okrilje Ministrstva za kmetijstvo, področje prostora pa pod okrilje Ministrstva za infrastrukturo. To je sektor močno oslabilo, kar se je močno poznalo pri ponovni vzpostavitvi ministrstva v letu 2014 (kadrovske osiromašenje, izguba energije zaradi selitev in reorganizacij), pri čemer je zavezano k spoštovanju ukrepov glede splošnega zmanjševanja kadrov v javni upravi. Iz zapisnika seje Sveta za trajnostni razvoj in varstvo okolja dne 23. 11. 2015 izhaja, da je bilo tedaj na novo vzpostavljenem MOP zaposlenih 258, od tega 58 v okviru kohezijskih sredstvih. Povprečna starost zaposlenih je 48 let. V letu 2012 (pred ukinitvijo ministrstva) pa je imelo ministrstvo 303 zaposlene (brez organov v sestavi). Celotna kadrovska ekipa je konec leta 2012 imela 1437 zaposlenih, konec leta 2015 pa 1337 zaposlenih. Vendar je bilo v sodelovanju z Ministrstvom za javno upravo v okviru finančne perspektive 2014–2020 ministrstvu odobrenih 46 zaposlitev. V letu 2016 se je tako kadrovska slika MOP in organov v sestavi izboljšala na 1.531 zaposlenih.

Kljub na videz visokemu številu zaposlenih pa je izreden kadrovski deficit zaznavati na ravni horizontalnega systemskega obvladovanja celotnega področja okolje-prostor. Ta manko se pozna na systemskem obvladovanju zakonodaje, nujnosti njene racionalizacije in vzpostavitve preglednosti. Manko jasnega pregleda zahtev varstva okolja do različnih subjektov in instrumentov varovanja (posameznih delov) okolja ter narave je velika ovira za gospodarstvo, nove investitorje, sodelovanje javnosti in ne nazadnje odločevalce. MOP potrebuje močne systemske multidisciplinarne službe, ki bodo lahko usmerjale tudi specialna področja. Tako na ravni EU kot na nacionalni ravni je na področju okolja zaznam velik implementacijski deficit, kar pomeni, da država ne izvaja vseh predpisanih funkcij, izrazito pa primanjkuje kapacitet za nazor. Tako prihaja do mnogih nesankcioniranih kršitev, stanje in sanacija okolja ni obvladovano, v prostoru narašča uzurpacija in degradacija prostora. Za odpravo teh deficitov in boljše delovanje MOP potrebuje več proračunskih sredstev.

V okviru obeh mrež smo izdelali analizo okoljskih in prostorskih dajatev. V svoji osnovi so te namenjene varstvu okolja in prostora (so finančni instrument varstva okolja namenjen zmanjševanju onesnaževanja), ki sta vrednoti skupnega pomena ter ključni za življenje, zato je pomembno, da se te dajatve namensko vračajo za varovanje teh vrednot. Namreč te dajatve morajo plačevati tisti, ki na določen način onesnažujejo okolje, naravo ali rabijo prostor, ki je zaradi tega manj vredno. Prav je da se sredstva teh dajatev vrnejo v skupnost (državni oziroma v nekaterih primerih v občinski proračun), ker smo vsi oškodovani, vendar pa mora biti njihova funkcija tudi kompenzacija nastalega oškodovanja na vrednoti sami. To nakazuje tudi njihovo posamično poimenovanje, v nasprotnem bi imeli vsi naziv davek. V okviru analize smo preučili:

- s področja varstva okolja smo preučili dajatve, ki jih določa 112. člen Zakona o varstvu okolja: Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida, Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi uporabe mazalnih olj in tekočin, Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja izrabljenih motornih vozil, Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja odpadne električne in elektronske opreme, Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja odpadne embalaže, Uredbo o okoljski dajatvi zaradi onesnaževanja okolja zaradi nastajanja izrabljenih gum, Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi uporabe hlapnih organskih spojin, Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi odvajanja odpadnih voda, Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi odlaganja odpadkov na odlagališčih. V analizo nismo vključili dajatev, ki se nanašajo na rabo naravnih dobrin, kar urejajo področni zakoni za posamezen dobrine.
- s področja urejanja prostora smo preučili nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča po Zakonu o stavbnih zemljiščih, nadomestilo za uzurpacijo in degradacijo prostora, ki jo ureja Uredba o kriterijih za izračunavanje višine nadomestila za degradacijo in uzurpacijo prostora in o načinu njegovega plačila, ki temelji na Zakonu o graditvi objektov, odškodnino za spremembo namembnosti kmetijskega zemljišča, ki jo določa Zakon o kmetijskih zemljiščih, plačila za služnost in stavbno pravico nepremičnin v državni in občinski lasti na podlagi Zakona o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti.

Ugotovili smo da bi bili za vračanje dela sredstev dajatev najbolj primerni:

1. za področje varstva okolja dajatev za onesnaževanje zraka z ogljikovim dioksidom: Gre za dajatev, ki bremeni onesnaževalce, ki niso vključeni v trgovanje z emisijskimi kuponi. Največji »vir« teh dajatev je promet (emisije iz rabe goriv v prometu). Promet povzroča velik delež emisij ogljikovega dioksida in je še v naraščanju. Vsa prizadevanja ukrepov zmanjševanja emisij toplogrednih plinov so usmerjena v zaustavitev rasti tega deleža, kje šele zmanjševanju. Podnebne spremembe so globalni okoljski kontekst v katerem poteka in bo potekalo naše življenje in vsi ukrepi trajnostnega ravnanja vključujejo tudi upoštevanje zmanjševanja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje. Zato je nekakšen skupni imenovalc vsega bistvenega v okolju in naravi, prav emisije CO₂ iz prometa pa slabijo učinke ukrepov varstva, okolja, narave in zmanjševanja podnebnih sprememb. Zato menimo, da je nujno, da se del teh dajatev vrne nazaj v sektor, ki je odgovorno za varstvo okolja, narave in podnebne spremembe. Dajatev je prihodek državnega proračuna. V letu 2014 je bilo iz naslova teh dajatev zbranih 106.448.209,80 EUR, v letu 2015 pa 124.258.056,40 EUR. Menimo, da bi 10% teh sredstev, ki bi se stekla v Podnebni sklad bistveno pripomogla k bolj učinkovitemu sistemskemu ukrepanju na tem področju.
2. za področje urejanja prostora dajatev za uzurpacijo in degradacijo prostora. Le sistemski dokumenti urejanja prostora (že zastarela Strategija prostorskega razvoja Slovenije in Prostorski red Slovenije) nakazujeta na prostor kot vrednoto. Ta je v majhni državi kot je Slovenija še toliko pomembnejša. Do degradacije in uzurpacije prostora pride na različne načine, predvsem pa z nezakonitimi ravnanji uporabnikov prostora (nedovoljene gradnje). Zato je nujno, da se ta dajatev vrne v resor za namene ukrepanja ohranjanja in trajnostnega urejanja prostora ter zmanjševanja degradacije. Resda se 50% teh dajatev vrne nazaj v občine, kjer je do uzurpacije oziroma degradacije prišlo, vendar pa se preostalih od preostalih 50%, ki grejo v državni proračun, nič ne vrne nazaj v sektor, ki je zadolžen za sistemsko urejanje prostora. To se pozna na odsotnosti učinkovitega ukrepanja za zmanjševanje degradacije prostora. Iz uvodne obrazložitve k predlogu Gradbenega zakona, ki je bil v javni razpravi od 5.10.2016 do 4.11.2016 (točka 7a. Ocena finančnih posledic /Pozitivne finančne posledice) izhaja, da se po sprejemu zakona predvideva približno enako število vlog za legalizacijo,

kot jih je bilo ob legalizaciji leta 1993 (okoli 9.000), kar bi pomenilo okoli 7.200.000 EUR sredstev iz nadomestila za uzurpacijo (pol dobi državi proračun, pol občine, kjer je prišlo do degradacije).

Predlogi za spremembo predpisov za uresničitev predlogov:

➤ **pod 1.1.** bi bilo potrebno:

- spremeniti 4. odstavek 128. člena zakona o varstvu okolja, ki bi glasil: »Viri financiranja Podnebnega sklada so prihodki, ustvarjeni s prodajo emisijskih kuponov na dražbi iz prejšnjega člena in 10 odstotkov dajatev za onesnaževanje zraka z ogljikovim dioksidom.«
- spremeniti 5. odstavek 2. člena Uredbe o okoljski dajatvi za onesnaževanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida, ki bi glasil: Okoljska dajatev je prihodek proračuna Republike Slovenije, pri čemer je 10 odstotkov te prihodek Podnebnega sklada po zakonu, ki ureja varstvo okolja.«

➤ **pod 1.2.** bi bilo potrebno ustanoviti proračunski sklad skladno s 56. členom Zakona o javnih financah tako, da se dopolni 4. odstavek 157. člena Zakona o graditvi objektov (oziroma 7. odstavek 98. člena osnutka Gradbenega zakona) z naslednjim besedilom: 30 odstotkov sredstev, ki so prihodek državnega proračuna se nameni v Sklad za trajnostno urejanje prostora (Prostorski sklad), ki se ustanovi v okviru državnega proračuna kot proračunski sklad za nedoločen čas in ga upravlja ministrstvo pristojno za prostor ter nameni sofinanciranju ukrepov trajnostnega urejanja prostora in zmanjševanja degradacije prostora. Program ukrepov sprejme vlada na predlog ministrstva. Občine pa so 30 odstotkov prejetih sredstev dolžne nameniti izvajanju ukrepov trajnostnega urejanja prostora in zmanjševanju degradacije prostora v občini.

K predlogom pod 2.:

Institucionalno varstvo sicer zagotavlja država preko pristojnih institucij (Ministrstvo za okolje in drugi organi), vendar mora pod pritiskom dnevne politike ter nosilcev moči usklajevati različne interese, večkrat na škodo varstva okolja in prostora. NVO s področja okolja in prostora igrajo ključno vlogo nadzora ter so »varuh« koristi okolja, narave in prostora, kar je v skupnem interesu prebivalcev Slovenije. Tako so komplementarni državnim institucijam in s pravočasnim opozarjanjem na nepravilnosti, napačne strateške odločitve, škodljive zakonske rešitve ter korupcijo zmanjšujejo škodo, ki bi nastala državi zaradi postopkov Evropske komisije zaradi kršitev prava. Bistveno prispevajo k osveščanju za spremembo potrošniških navad, prenašajo dobre prakse predvsem povezane z zmanjševanjem podnebnih sprememb. Povečujejo transparentnost delovanja odločanja na področju okolja in prostora, prispevajo k boljšim predpisom ter kakovostnim strateškim načrtom. NVO prispevajo k doseganju okoljskih ciljev programov in strateških dokumentov tudi na ravni Evropske unije (EU). Predvsem nevladne organizacije s statusom delovanja v javnem interesu izvajajo naloge, ki so v javnem interesu.

Na področju varstva okolja je Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, v letu 2015 izdelala analizo (slabega) stanja okoljskih NVO¹ in analizo v letu 2016 ažurirala. Njihova analiza predstavlja stanje financiranja nevladnih organizacij s strani MOP, tako glede trendov zadnjih let, kot v primerjavi z drugimi ministrstvi. Analiza za leto 2016 je priloga temu predlogu. Področje urejanja prostora do nedavnega ni bilo področje, na katerem bi bilo dobro prepoznano delovanje NVO, čeprav mnoge okoljske, pa tudi kulturne in socialne organizacije že dolgo delujejo tudi na področju prostora. Šele Mreža za prostor je vzpostavila prepoznavnost NVO s področja urejanja prostora, jih povezala in utrdila njihov položaj. Finančno stanje prostorskih nevladnih organizacij je podobno okoljskim.

---

¹ Dostopno na: <http://www.planbzaslovenijo.si/images/novice/podprite-sistemske-ureditev-financiranja-okoljskih-prizadevanj.pdf>.

Obstoječe možnosti financiranja okoljskih nevladnih organizacij s področja okolja in prostora so sledeče:

- po 147. členu Zakonu o varstvu okolja se sredstva državnega proračuna porabljajo tudi za sofinanciranje programov NVO, ki delujejo na področju varstva okolja – določilo se ne izvaja;
- po 138. členu Zakona o ohranjanju narave ministrstvo sklene z društvom, ki pridobi status delovanja v javnem interesu na področju ohranjanja narave pogodbo glede nadomestila stroškov opravljanja dejavnosti v javnem interesu – določilo se ne izvaja;
- javna naročila in koncesijske pogodbe: nekatere NVO kandidirajo tudi na objave javnih naročil ali so povabljeni k izvedbi malih javnih naročil, DOPPS pa ima tudi koncesijo za upravljanje zavarovanega območja;
- občinski javni razpisi: občine imajo praviloma javne razpise tudi za področje varstva okolja za lokalne NVO. Prihaja pa tudi do anomalij kot v Mestni občini Ljubljana, kjer je večji del razpisanih sredstev za varstvo okolja namenjen čiščenju invazivnih vrst rastlin, v razpisu za leto 2017 pa je bil splošni del razpisa namenjen samo mladinskim organizacijam in okoljske nevladne organizacije niso mogle kandidirati²;
- EU razpisi: LIFE,³ Programi čezmejnega sodelovanja (IPA),⁴ Horizont 2020: Okvirni program Evropske komisije za raziskave in inovacije – Obzorje 2020,⁵ URBACT⁶ za razvoj mest – terjajo velik delež sofinanciranja;
- drugi domači in mednarodni razpisi: razpisi ameriške ambasade (*US Embassy NGO Small Grants*),⁷ razpisi na NVO Urada Vlade za komuniciranje,⁸ *Central European initiative* (CEI),⁹ razne fundacije, kot so *Mava foundation*,¹⁰ *Oak foundation*,¹¹ *Wallace Global Fund*,¹² *European Climate Foundation*¹³ - običajno terjajo večji ali manjši delež sofinanciranja;
- storitve: okoljske in prostorske NVO imajo malo možnosti za pridobivanje sredstev na podlagi izvajanja storitev. Njihovo glavno delo je osveščanje in zagovorništvo vrednot okolja, narave ter prostora, zato so v bistveno drugačnem položaju glede na večino ostalih NVO, ki se ukvarjajo s posameznimi družbenimi skupinami – bodisi, da jih varujejo, bodisi, da jim nudijo določene storitve. Uvajajo predvsem nove načine bivanja in nove prakse ravnanja z življenjskimi viri, za kar si šele prizadevajo pridobiti širšo podporo javnosti, ki pa v fazi osveščanja še ne more dati nobenih finančnih učinkov za organizacije. Deloma lahko odplačno posredujejo svoje znanje zainteresiranim skupinam ali naročnikom, več pa bi bilo možnosti za izvajanje javnih funkcij, o čemer je bila narejena Analiza potenciala za prenos javnih funkcij.¹⁴ Glede na poslanstvo okoljskih in prostorskih NVO so te tudi omejene glede finančno povezanega sodelovanja z deležniki iz gospodarstva (potencialnimi onesnaževalci).
- Donacije: NVO s področja okolja in prostora dobivajo malo sredstev iz donacij, vendar tematika ni raziskana. Zaradi majhnosti države je vprašanje zadostnega potenciala za razvoj okoljskih donacij, pripravljenost doniranja pa je zaznavati bolj na socialnem področju. Zaradi ohranjanja neodvisnosti so možne le donacije fizičnih oseb. Nevladne organizacije s statusom delovanja v javnem interesu lahko pridobivajo donacije iz donacij 0,5 odstotka dohodka na podlagi 142. člena Zakona o

²razpis za 2017 dostopen na <http://www.ljubljana.si/si/mol/mestna-uprava/oddelki/varstvo-okolja/razpisi/106917/detail.html>

³Dostopno na: <http://ec.europa.eu/environment/life/> in

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/narava/program_za_okolje_in_podnebne_ukrepe_life_2014_2020/.

⁴ Več informacij o programu z Avstrijo dostopno na: <http://84.39.218.252/si2/>, z Madžarsko: <http://84.39.218.252/si2/>, s Hrvaško:

<http://84.39.218.252/si2/home-medstran/>, z Italijo: <http://www.ita-slo.eu/slo/>

⁵Več informacij na: <http://www.mizs.gov.si/si/obzorje2020/>.

⁶Več informacij na: <http://urbact.eu/>.

⁷ Vsako leto: http://slovenia.usembassy.gov/ngo_development_grants.html.

⁸ Dostopno na http://www.ukom.gov.si/si/o_uradu/razpisi_urada_vlade_za_komuniciranje/

⁹ Več informacij: <http://www.cei.int/content/cooperation-activities>.

¹⁰ Več informacij: <http://en.mava-foundation.org/>.

¹¹ Več informacij: <http://oakfnd.org/>.

¹² Več informacij: <http://wgf.org/>.

¹³ Več informacij: <https://europeanclimate.org/>

¹⁴ Dostopna na: <http://www.planbzasslovenija.si/images/arhiv/analiza-prenos-storitev-javnih-funkcij.pdf>.

dohodnini. Organizacije kljub intenzivnim aktivnostim za pridobivanje teh donacij, poročajo o nizkih prihodkih iz tega vira.

Čeprav zgleda nabor virov financiranja širok, je dejansko ta dokaj skromen iz razlogov, ki so navedeni pri posameznem viru financiranja in ne omogoča izvajanja poslanstva okoljskih in prostorskih organizacij. To je razvidno iz zelo počasnega naraščanja nevladnih organizacij s statusom delovanja v javnem interesu – to so organizacije, ki praviloma delujejo dolgoročneje in imajo tudi zaposlen kader. Na področju okolja je vseh organizacij s statusom 27, statusi so se začeli podeljevati leta 2009 (morali pa bi se že 2004) in v prvih dveh letih je dobilo status 12 organizacij, od tedaj pa dobila status povprečno dve organizaciji na leto. Na področju ohranjanja narave pa ima status v javnem interesu 36 društev, statusi so se začeli podeljevati leta 2004, status pridobijo povprečno 2 do 3 društva letno, razen v letu 2007, ko je ta status pridobilo kar 6 društev. Na področju prostora imata status doslej 2 društvi, statusi pa so se začeli podeljevati v letu 2015.

Pri raziskovanju možnosti boljšega (trajnejšega in večjega) financiranja okoljskih in prostorskih nevladnih organizacij smo naleteli tudi na nekaj primerov dobre prakse:

- v Veliki Britaniji so nevladne organizacije upravičene do sredstev iz sklada, v katerega se stekajo takse na odlaganje odpadkov (*Landfill Communities Fund*)¹⁵ in sicer so upravičene, če so registrirane pri nadzornem telesu ENTRUST kot upravičeni prejemniki sredstev iz sklada;
- loterijski sklad: v nekaterih državah¹⁶ so organizacijam na področju varstva okolja na razpolago tudi sredstva loterijskega sklada. V Sloveniji¹⁷ so ta sredstva namenjena le financiranju invalidskih in humanitarnih organizacij (preko Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS – FIHO)¹⁸ ter športnih organizacij (preko Fundacije za financiranje športnih organizacij v RS – FŠO).¹⁹ Razvojni program Združenih narodov (*United Nations Development Programme* – UNDP) izpostavlja loterijo kot pomemben finančni instrument v podporo trajnostnemu razvoju.²⁰
- Uporaba dajatev v javno korist na področju kmetijstva: Zakon o kmetijskih zemljiščih v 1b. členu določa, da se sredstva za izvajanje ukrepov kmetijske zemljiške politike zagotavljajo iz odškodnine zaradi spremembe namembnosti kmetijskega zemljišča. V javni razpravi je že bil tudi osnutek Uredbe o ukrepih zemljiške politike, ki se financirajo s sredstvi, zbranimi z naslova odškodnine zaradi spremembe namembnosti,²¹ iz katerega izhaja, da se zbrana sredstva namenijo nosilcem kmetijskih gospodarstev, ki so lastniki ali zakupniki kmetijskih zemljišč v zaraščanju in na katerih so se izvedla agromelioracijska dela.

Glede na navedeni opis stanja in možnosti smo oblikovali predloge pod točko 2, ki jih v nadaljevanju podrobneje obrazlagamo, realizacija pa ne potrebuje sprememb predpisov:

¹⁵ Več informacij dostopnih na: <http://www.entrust.org.uk/landfill-community-fund>.

¹⁶ Več informacij na: http://www.icnl.org/research/journal/vol12iss4/art_5.htm, Državna loterija Minnesote:

https://www.mnlottery.com/about_the_lottery/where_the_money_goes/, Nova Zelandija:

<http://www.communitymatters.govt.nz/Funding-and-grants---Lottery-grants---Lottery-Environment-and-Heritage>, ustava ameriške

zvezne države Colorado določa obvezen delež loterije za ohranjanje narave (tudi financiranje NVO):

http://www.goco.org/sites/default/files/ARTICLE-XXVII-GOCO-Amendment_0.pdf.

¹⁷ Zakon o igrah na srečo, Uradni list RS, št. 27/95, 22/00 – ORZIS46, 22/00 – ORZIS124, 22/00 – ORZIS127, 85/01, 54/02 – odl. US, 101/03, 134/03 – UPB1, 114/06 – ZUE, NPB4, 10/10, 106/10, 14/11 – UPB2, 108/12, NPB8, 11/14 – popr., 40/14 – ZIN-B.

¹⁸ Več informacij dostopnih na: <http://www.fiho.si/>.

¹⁹ Več informacij dostopnih na: <http://www.fundacijazasport.org/si/>.

²⁰ Več informacij dostopnih na: <http://www.undp.org/content/sdfinance/en/home/solutions/lotteries.html>.

²¹ Uredba še ni sprejeta:

http://www.mkqp.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/1/article/12981/8446/Zakon%20o%20kmetijskih%20zemlji%C5%A1%C4%8Dih/.

Pod 2.1. in 2.2. – namenitev 5% sredstev Podnebnega sklada za NVOje: po opisanem zgledu iz Velike Britanije menimo, da bi bil lahko del dajatev zaradi onesnaževanja okolja namenjen tudi financiranju nevladnih organizacij s področja okolja, narave in prostora. Prizadevanja za trajnostni razvoj navedenih organizacij prispevajo k zmanjševanju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, kar je skupni imenovalac sicer raznoliko delujočih organizacij. To prepozna tudi ministrstvo, saj je iz Podnebnega sklada z javnim razpisom že namenil nekaj sredstev nevladnim organizacijam za izvajanje projektov v skladu s programom. Predlagamo, da se nevladnim organizacijam za izvajanje ukrepov podnebne politike nameni 5% sredstev sklada. Za ta sredstva pa lahko kandidirajo nevladne organizacije s področja okolja, narave, prostora, energije, prometa, globalnega učenja.

Pod 2.3. – namenitev dela prostorskega sklada za ukrepe, ki jih lahko izvajajo tudi prostorske NVO: po zgledu Zakona o kmetijskih zemljiščih, ki namenja sredstva zbrana iz odškodnin zaradi spremembe namembnosti (zmanjševanja obsega kmetijskih zemljišč) predlagamo, da se iz oblikovanega prostorskega sklada vsaj del sredstev porabi za varstvo in urejanje prostora ter zmanjševanje degradacije. Pri izvajanju teh ukrepov lahko nevladne organizacije prispevajo s svojimi idejami, prenosom dobrih praks, konkretnimi izboljšavami v prostoru. Zato naj MOP vsaj 30% sredstev prostorskega sklada nameni za ukrepe trajnostnega urejanja prostora in zmanjševanje degradacije z javnimi razpisi, ki so dostopni za vse osebe zasebnega prava (tudi nevladne organizacije, predvsem s področja prostora na lokalni ravni).

Pod 2.4. – namenitev dela prostorskega sklada za ukrepe, ki jih lahko izvajajo tudi prostorske NVO: Tako kot se predlaga pod 2.3. za državo naj bi tudi občine del sredstev (30%), ki jih prejmejo kot nadomestilo za degradacijo in uzurpacijo prostora namenile za ukrepe trajnostnega varstva in urejanja prostora in zmanjševanje degradacije prostora z javnimi razpisi, ki so dostopni za vse osebe zasebnega prava (tudi za nevladne organizacije s področja prostora).

Pod 2.5. – nadomestilo za društva s statusom delovanja v javnem interesu: MOP izpolniti zakonsko obveznosti iz 138. člena Zakona o ohranjanju narave in pozvati društva s statusom ohranjanja narave na podpis pogodbe.

Pod 2.6. - finančna postavka Ministrstva za okolje in prostor Ozaveščanje in promocija – Podporne dejavnosti na področju okoljske politike naj se v višini 50% delijo z javnimi razpisi za področje okolja in področje prostora, ki so dostopni tudi za nevladne organizacije. V preteklosti je MOP podpiral okoljske NVO s programskim in projektnim financiranjem. V letu 1993/94 so bili uvedeni razpisi za NVO in za namen njihovega financiranja vzpostavljeni dve finančni postavki:

- 4405 Informacijsko-promocijska dejavnost (podpostavka: transferi neprofitnim organizacijam in ustanovam) – projektno financiranje,
- 5496 Sofinanciranje nevladnih organizacij – programsko financiranje.

Zadnji razpis na postavki informacijsko-promocijske dejavnosti je bil 2007, v letu 2009 pa je bila z rebalansom podpostavka ukinjena. Sedaj ima MOP podobno postavko Ozaveščanje in promocija – podporne dejavnosti na področju okoljske politike. Po zgledu ureditve iz devetdesetih let bi se sredstva iz te postavke morala vsaj v predlagani višini deliti z javnimi razpisi in naročili, dostopnimi tudi za nevladne organizacije.

Pod 2.7. - do leta 2020 naj MOP postopno povečuje sredstva projektnega sofinanciranja na 1% proračuna MOP: tako financiranje nevladnih organizacij v okoljsko-prostorskem sektorju bo primerljivo s financiranjem nevladnih organizacij v drugih sektorjih.

Pod 2.8. - vse financiranje okoljskih in prostorskih nevladnih organizacij, kolikor gre za trajnostni razvoj (tudi sofinanciranje programov po 2. točki 1. odstavka 147. člena Zakona o varstvu okolja) naj se vodi preko Eko sklada: izkušnje preteklih let kažejo, da je priprava in izvedba razpisov za MOP precejšnje breme, zato poteka odločanje počasi, spremljanje in nadzor pa nerutinirano. Eko sklad pa je slovenski okoljski javni sklad, ki je bil ustanovljen na podlagi Zakona o varstvu okolja in spodbuja trajnostni razvoj skladno z nacionalnim programom varstva okolja, nacionalnim energetskega programom, skupno okoljsko in energetskega politiko EU ter operativnimi in akcijskimi programi, sprejetimi na njihovi podlagi. Veliko sredstev deli z razpisi, zato ima izkušnje in rutino na tem področju. Poleg tega je naklonjenost razpisom za nevladne organizacije na MOP podvržena tudi trenutnemu političnemu razpoloženju do nevladnih organizacij. Eko sklad pa je v tem smislu bolj neodvisno telo. Eko sklad je tudi izvajalec za porabo sredstev Sklada za podnebne spremembe v skladu s Programom porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v obdobju 2015–2016 na podlagi pogodbe z MOP. Minister za okolje lahko pooblasti sklad, da za račun ministrstva opravlja naloge ali del nalog v zvezi s sofinanciranjem dejavnosti tudi iz drugih sredstev, za kar sklene Eko sklad z ministrom pogodbo, s katero se določijo obseg, namen in pogoji opravljanja nalog oziroma dodeljevanja sredstev. Zato je možno vse razpise za nevladne organizacije voditi tudi preko Eko sklada. Pripravili smo tudi izhodišča za razpis Eko sklada za NVO, ki je priloga temu predlogu.

Pod 2.9. – ponovna vzpostavitev večletnega programskega financiranja nevladnih organizacij za različne vrste NVOjev: kot je omenjeno pod točko 2.6. je v 90. letih potekalo dveletno programsko financiranje NVOjev, kakor določa tudi 147. člen Zakona o varstvu okolja (sofinanciranje programov nevladnim organizacijam, ki delujejo na področju varstva okolja). Gre za to, da se posamezne vrste organizacij (in njihovih programov) trajneje podpira, saj se potem lahko tudi programi razvijajo. Tako prakso ima Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ki financira 5-letne programe. MOP bi moral pri razpise prilagoditi tudi različnim tipom NVOjev, ne samo po področjih (npr. okolje, narava, prostor) temveč tudi glede na dodeljen status, glede na velikost NVOjev.

Pod 2.10. - zagotovitev nadaljnega financiranja Okoljskega centra in delovanja Info točke: Info točka je pomembno združevalno mesto okoljskih nevladnih organizacij, nudi osnovne pogoje številnim organizacijam ter prostor srečevanja, izobraževanja in za organizacijo dogodkov. Žal je MOP ukinil sofinanciranje aktivnosti Info točke in zadnja leta zagotavlja samo še prostor brez obveznosti plačevanja najemnine. Pričakujemo, da bo MOP še nadalje nudil okoljskim organizacijam ta prostor pod ugodnimi pogoji in zagotovil tudi sofinanciranje za info točko.

2.11. V kolikor ne bo prišlo do ustanovitve sklada za nevladne organizacije iz preostanka sredstev donacij iz 0,5 odstotka dohodnine MOP zagotovi sredstva za sofinanciranje lastne udeležbe vseh podprogramov LIFE projektov.

Koordinator Mreže za prostora
Marko Peterlin

Koordinator Plan B za Slovenijo
Polona Valič

Priloga: Izhodišča za razpis Eko sklada za NVO

(Pripravili člani DS za financiranje NVO pri mreži Plan B za Slovenijo in Mreži za prostor, junij 2016)

Ključno vodilo: Fokus naj bo na rezultatih, ne pa administrativnem bremenu.

Nujni elementi

- 100-odstotno financiranje
- 30-odstotno predplačilo
- enostavno poročanje (časovnica, ki dokazuje ure, opravljene na projektu na mesečni ravni od podpisa pogodbe (skupne mesečne ure); seznam računov; vsebinsko poročanje po projektih aktivnostih)
- DDV naj bo upravičen strošek
- vrednost urne postavke naj se izenači z urno postavko ure prostovoljske organizacijske ure, ki je po Pravilniku o prostovoljskem delu 13 eur na uro
- nakup (IT) opreme upravičen strošek (nujno za razvoj organizacije in opolnomočenje sektorja) – upravičeno z vsebino in sorazmerno smiselno glede na velikost projekta
- del sredstev vsakega potrjenega projekta je upravičenih za krepitev organizacije - samo za kategorijo večjih projektov (kot je bilo v primeru Norveškega sklada)

Kategorije razpisa (časovna in finančna opredelitev)

Projektno financiranje za krajše in daljše projekte (trajanje 3-24 mesecev od podpisa pogodbe).

Razpis poteka v dveh kategorijah:

- a) 3-12 mesecev: razpis se ponovi vsako leto; razpis objavljen časovno tako, da bo 1 mesec časa za prijavo in da bodo projekti lahko trajali 3-12 mesecev; za projekte od 5.000-20.000 eur → prijava in poročanje sta enostavnejša in hitrejša ter z manj sredstvi na organizacijo
- b) 12-24 mesecev: razpis se ponovi vsaki dve leti; razpis objavljen časovno tako, da bo 2 meseca časa za prijavo in da bodo projekti lahko trajali 12-24 mesecev; za projekte od 20.000-100.000 eur → prijava in poročanje sta zahtevnejša, projekti večji in na višjem nivoju ter zanje na voljo večji zneski financiranja

Namenjena letna sredstva Ekosklada se med velike in male projekte delijo po ključu 60 % za velike in 40 % za male projekte.

Razpisi morajo biti predvidljivi – razpis za male projekte je vsako leto, za velike projekte pa vsake dve leti.

Prijavitelji in partnerji

Projekti so lahko partnerski, ni pa nujno.

Na vsak razpis v posamezni kategoriji (a, b) se lahko organizacija prijavi v največ 3 projektih in največ enkrat kot prijavitelj.

Prijavitelji so nevladne organizacije (društvo, zasebni zavod, ustanova) (pogoj za vse je, da s projektom prispevajo k ciljem na nacionalni ravni):

- za a kategorijo ni omejitev glede statusa v javnem interesu (akt o ustanovitvi (izkazovanje delovanja na področju okolja, narave in prostora) in izkazovanje referenc s področja vsebine razpisa v zadnjih 3 letih: izvedeni projekti ali aktivnosti ali reference nosilcev skupnih projektov)
- status v javnem interesu (področje varstva okolja, narave in prostora) za b kategorijo (akt o ustanovitvi (izkazovanje delovanja na področju okolja, narave in prostora) in izkazovanje referenc s področja vsebine razpisa v zadnjih 5 letih: izvedeni projekti)

Partnerji so lahko neprofitne organizacije oz. neprofitne pravne osebe